

Kohtuasi C-645/23**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

26. oktoober 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Corte d'appello di Bologna (Bologna apellatsioonikohus, Itaalia)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

26. oktoober 2023

Apellant:

Hera Comm SpA

Vastustaja:

Falconeri Srl

Põhikohtuasja ese

Apellatsioonkaebus, mis esitati Corte d'appello di Bolognale (Bologna apellatsioonikohus, Itaalia) Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohus, Itaalia) 19.04.2021 määruse peale, millega viidatud kohus oli rahuldanud vastustajast äriühingu esitatud nõude tagastada alusetult apellandist äriühingule üle kantud summa ning millega ta oli kohustanud apellandist äriühingut tagasi maksuma 43 492,69 eurot koos intressidega.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlusega palub Corte d'appello di Bologna (Bologna apellatsioonikohus, Itaalia) tõlgendada direktiivi 2008/118/EÜ artikli 1 lõiget 2, et teha kindlaks: – kas elektrienergia aktsiisi lisamaksu võib pidada „täiendava[ks] kaudse[ks] maksu[ks]“ selle artikli tähenduses; – jaatava vastuse korral, kas kõnealusel artiklil on vahetu õigusmõju ja kas Itaalia õigusnormid võib eraõiguslike isikute vahelises suhtes kohaldamata jätta.

Eelotsuse küsimused

a. Kas elektrienergia aktsiisi lisamaks, mida liikmesriik kohaldab selle aktsiisi osa või korrutisena, mis tootele juba kehtib, kuulub nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/118/EÜ, mis käsitleb aktsiisi üldist korda ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 92/12/EMÜ, artikli 1 lõikes 2 sätestatud mõiste „täiendavad kaudsed maksud“ alla, või kas seda tuleb pidada pelgalt aktsiisimäära suurendamiseks, millest tuleneb liikmesriigi vabadus jätta see välja „erieesmärkide“ hulgast, mida nõutakse direktiivi 2008/118/EÜ artikli 1 lõikes 2?

b. Juhul kui elektrienergia aktsiisi lisamaks kuulub mõiste „täiendavad kaudsed maksud“ alla, siis kas nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/118/EÜ artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et see vastab tingimustele, mille alusel eraõiguslik isik saab sellele riigisiseses kohtus tugineda, eesmärgiga:

- heita ette aktsiisi lisamaksuga maksustatud toote müüjale, kellele isik on kaudse maksu tagasi maksnud, et liikmesriigi poolt müüjale kehtestatud maks on ebaseaduslik, kuna selle alus on direktiivi normiga vastuolus olev riigisisene õigusnorm?

– sellest tulenevalt nõuda alusetut makset tagasi müüjalt, kes on tema suhtes regressiõigust kasutanud?

Viidatud liidu õigus

Esimuse põhimõte (Deklaratsioonid, mis on lisatud 13. detsembril 2007 alla kirjutatud Lissaboni lepingu vastu võtnud valitsustevahelise konverentsi lõppaktile, A. DEKLARATSIOONID ALUSLEPINGUTE SÄTETE KOHTA - 17. Deklaratsioon ülimuslikkuse kohta); tõhususe ja võrdväarsuse põhimõte (Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 lõige 1, ELL artikli 19 lõige 2); lojaalse koostöö põhimõte (ELL artikli 4 lõige 3, ELTL artikkel 288, direktiivi 2008/118/EÜ artikli 1 lõige 2 ja artikli 9 lõige 2)

Viidatud riigisisene õigus

28. novembri 1988. aasta dekreetseadus nr 511 (Decreto-legge del 28 novembre 1988, n. 511)

Preambul: „Arvestades piirkondlikele ja kohalikele finantsinstitutsioonidele vajalike vahendite tagamise erakorralist vajadust ja kiireloomulisust, et tagada institutsiooniliste ülesannete täitmine [...]“

Artikkel 6 enne selle kehtetuks tunnistamist kehtinud versioonis:

„1. Kehtestatakse lisamaks [...] aktsiiside konsolideeritud redaktsiooni artiklis 52 ja sellele järgnevatel artiklites sätestatud elektrienergia aktsiisile, järgmiste meetmetena:

- a) 18,59 eurot tuhande kWh kohta linnade ja valdade kasuks, elukohtades kõikidel eesmärkidel elektri kasutamisele [...]
- b) 20,40 eurot tuhande kWh kohta linnade ja valdade kasuks, lisaeluasemetes kõikidel eesmärkidel elektri kasutamisele [...];
- c) 9,30 eurot tuhande kWh kohta provintside kasuks, [...] kõikidel eesmärkidel elektri kasutamisele ruumides ja mujal kui elukohtades, kõikidele seadmetele, kuni tarbimise ülempiirini 200 000 kWh kuus.

2. Otsusega, mis tuleb vastu võtta eelarveprojekti heakskiitmise tähtpäevaks, võivad provintsid suurendada lõike 1 punktis c sätestatud meedet kuni 11,40 euronit tuhande kWh kohta. [...]

3. Lõikes 1 sätestatud lisamaksu peavad tasuma aktsiiside konsolideeritud redaktsiooni artiklis 53 sätestatud kohustatud isikud lõpptarbijate elektrienergiaga varustamise hetkel või enda tarbeks toodetud või ostetud elektrienergia korral tarbimise hetkel. Lisamaksu arvestatakse ja kogutakse elektrienergia aktsiisiga samade eeskirjade alusel. [...]"

26. oktoobri 1995. aasta seadusandlik dekreet nr 504 (Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504), artikli 52 lõige 1: „Elektrienergia [...] maksustatakse aktsiisiga, kohaldades I lisas sätestatud aktsiisimäärasid, lõpptarbijate elektrienergiaga varustamise hetkel või enda tarbeks toodetud elektrienergia korral selle tarbimise hetkel“.

29. detsembri 2010. aasta dekreetseadus nr 225 (Decreto-legge del 29 dicembre 2010, n. 225), artikli 2 lõige 2bis: „Kuni finantssätete täieliku rakendamiseni jäätmeäitluse tsükli valdkonnas [...] võib jäätmeäitluse tsükli otseste ja kaudsete kulude täieliku katmise tagada [...] järgmiste meetoditega: [...]; b) linnad ja vallad võivad otsustada vastavalt suurendada 28. novembri 1988. aasta dekreetseaduse nr 511 artikli 6 lõike 1 punktides a ja b sätestatud elektrienergia aktsiisi lisamaksu [...] täiendusega, mis ei ole suurem viidatud lisamaksu kehtivast summast“.

14. märtsi 2011. aasta seadusandlik dekreet nr 23 (Decreto legislativo del 14 marzo 2011, n. 23), artikli 2 lõige 6: „Alates 2012. aastast lakkab 28. novembri 1988. aasta dekreetseaduse nr 511, mis võeti muudetud kujul seadusena vastu 27. jaanuari 1989. aasta seadusega nr 20, artikli 6 lõike 1 punktides a ja b sätestatud elektrienergia aktsiisi lisamaks olemast kohaldatav tavastaatusega maakondades [...]"

2. märtsi 2012. aasta dekreetseadus nr 16 (Decreto-legge del 2 marzo 2012, n. 16), artikli 4 lõige 10: „Alates 1. aprillist 2012 tunnistatakse selleks, et koordineerida elektrienergia tarbimisele kohaldatavad riigisisese maksusätted nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/118/EÜ, mis käsitleb aktsiisi üldist korda ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 92/12/EMÜ, artikli 1 lõikega 2,

kehtetuks 28. novembri 1988. aasta dekreetseaduse nr 511, mis võeti muudetud kujul seadusena vastu 27. jaanuari 1989. aasta seadusega nr 20, artikkel 6⁴.

26. oktoobri 1995. aasta seadusandlik dekreet nr 504 (Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504)

Artikli 2 lõige 1: „Aktsiisiga maksustatud toodete puhul tekib maksukohustus nende tootmise, kaasa arvatud maapõuest kaevandamise hetkel, juhul kui aktsiis on kohaldatav, või nende importimise hetkel“.

Artikli 53 lõike 1 punkt a: „Elektrienergia aktsiisi tasumise kohustus on: a) isikutel, kes esitavad elektrienergia kasutamise eest arved lõpptarbijatele ja kellele viidatakse järgnevalt kui müüjatele“.

Artikli 16 lõige 3: „Aktsiisi maksukohustuslaste nõuded selliste toodete omandajate vastu, mille eest maksukohustuslased ise viidatud maksu tasusid, võib esitada regressiõiguse alusel [...]“.

Artikkel 14: „1. Aktsiis tagastatakse, kui see on alusetult makstud; [...]“

2. [...] tagastust tuleb küsida kahe aasta jooksul alates maksmisest või kuupäevast, mil vastavat õigust võib kasutada; selle tähtaja möödumisel õigus lõpeb. [...]

4. Kui kohtumenetluse lõpus kohustatakse aktsiisi maksuma kohustatud isikut tagastama kolmandatele isikutele aktsiisi regressiõiguse põhjal alusetult saadud summasid, küsitakse viidatud maksukohustuslaselt raha tagasi üheksakümne päeva jooksul alates selle kohtuotsuse jõustumisest, millega kohustatakse summad tagasi maksuma; selle tähtaja möödumisel õigus lõpeb“.

Tsiviilseadustiku (Codice civile) artikkel 2033: „Alusetu makse teinud isikul on õigus saada tagasi see, mille ta maksis. [...]“.

Asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 1. oktoobril 2009. aastal sõlmis elektriettevõtja (appellant) ärikliendiga (vastustaja) elektrienergiateenuse korrapärase osutamise lepingu. Kuni 1. aprillini 2012, mil tunnistati kehtetuks dekreetseaduse nr 511/1988 artikkel 6, tasus elektriettevõtja riigile aktsiisi lisamaksu äriühingule müüdüd toote pealt ja küsis ning sai tasutud summa „regressiõiguse“ mehhanismi alusel ärikliendilt tagasi.
- 2 Leides, et kõnealune aktsiisi lisamaks on liidu õigusega vastuolus, pöördus äriklient Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohus, Itaalia) poole, paludes, et elektriettevõtjat kohustataks tasutud summat tagastama. 19. aprilli 2021. aasta määrusega kinnitas Tribunale di Bologna taotlust rahuldades dekreetseaduse nr 511/1988 artikli 6 vastuolu direktiivi 2008/118/EÜ artikli 1 lõikega 2, jättis riigisisese õigusnormi kohaldamata ja kohustas elektriettevõtjat

tagasi maksuma makseid, mis tehti talle direktiivi ülevõtmise tähtaja möödumisest kuni maksu kaotamiseni.

- 3 Elektriettevõtja täitis esialgu kohtuotsust, tagastades ärikliendile maksete aluseks oleva summa. Seejärel esitas ta apellatsioonkaebuse Corte d'appello di Bolognale (Bologna apellatsioonikohus, Itaalia), paludes eespool viidatud kohtumäärust muuta ja makstud summa tagastada.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 4 Apellant vaidleb Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohus, Itaalia) määrusele vastu osas, milles määrukses leiti, et: – aktsiisi lisamaks ja aktsiis on erinevad maksud; – Euroopa Liidu Kohtu poolt eelotsusetaotluses esitatud õiguspõhimõtted on kohaldatavad *erga omnes*, sõltumata direktiivi vahetust õiguspõhjust. Apellandi väitel ei ole aktsiisi lisamaks ja aktsiis erinevad maksud: aktsiisi lisamaks on aktsiisimäära suurendamine. Järelikult ei kujuta see endast „täiendavat kaudset maksu“ viidatud direktiivi artikli 1 lõike 2 tähenduses.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühiülevaade

- 5 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohus, Itaalia) määrus järgib Corte di Cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt aktsiisi lisamaksu tagasimaksmise kord on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega, kuna maksude tagastamise ühiste õigusnormide puudumisel on liikmesriikide ülesandeks selle reguleerimine võrdsuse ja tõhususe põhimõtteid järgides (vt selle kohta Euroopa Liidu Kohtu 15. märtsi 2007. aasta otsus Reemtsma Cigarettenfabriken, C-35/05, EU:C:2007:167, punkt 37; 7. novembri 2018. aasta kohtuotsus K, B, C-380/17, EU:C:2018:877, punktid 56 ja 58; 14. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Nestrade, C-562/17, EU:C:2019:115, punktid 40 ja 41). Järelikult võib soetaja nõuda müüjalt lisamaksu tagastamist ja ainult juhul, kui müüja poolt maksu tagastamine on võimatu või ülemäära keeruline, nagu müüja maksejõuetuse korral, saab ta riigi poole pöörduda (vt selle kohta Euroopa Kohtu 27. aprilli 2017. aasta otsus Farkas, C-564/15, EU:C:2017:302, punkt 57, ja 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Kollroß, C-660–C-661/16, EU:C:2018:372, punkt 66).
- 6 Viidatud kohtupraktika kohaselt on aktsiisi lisamaks ja aktsiis kaks erinevat maksu, kuid on välistatud, et aktsiisi lisamaksul on direktiivi 2008/118/EÜ artikli 1 lõikega 2 nõutud erieesmärgid: selle ainus eesmärk on „tagada piirkondlikele ja kohalikele finantsinstitutsioonidele vajalikud vahendid, et tagada institutsiooniliste ülesannete täitmine“ (dekreetseaduse nr 511/1988 preambul), samas kui Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohus, Itaalia) arvates viidatakse seaduses selle hüpoteetilisele lisaeesmärgile toetada jäätmete kõrvaldamise teenust kui pelgalt potentsiaalsele eesmärgile ning ei ole tõendatud, et seda käesoleval juhul järgiti. Selles osas rõhutab eelotsusetaotluse esitanud

kohus, et käesoleva hetkeni Euroopa Kohtu poolt konkreetsete eesmärkide mõistele antud tõlgendus, mida Tribunale di Bologna järgib, takistab käsitletava aktsiisi lisamaksu kohaldamisalal selle mõiste alla kuulumast.

- 7 Kõnealuse valdkonna kohtupraktika vähemus leiab aga, et aktsiisi lisamaks ei kujuta endast täiendavat kaudset maksu viidatud direktiivi artikli 1 lõike 2 tähenduses, vaid üksnes elektriaktsiisi suurendamist.
- 8 Küsimuse raames, kas aktsiisi lisamaksu võib pidada muuks elektrienergiale kehtestatud maksuks, leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et aktsiisil ja aktsiisi lisamaksul on osaliselt kattuv ülesehitus ja kord; eelkõige kujutab aktsiisi lisamaks endast aktsiisimäära suurendamist ja selle arvestuse, kontrollimise ja kogumise eeskirjad on samad. Tema arvates on aga kaheldav, kas kõnealust aktsiisi lisamaksu tuleb pidada aktsiisist erinevaks. Sellekohast ebakindlust kinnitab Saksa kohtu esitatud samasugune eelotsusetaotlus kuumutatud tubaka lisamaksu valdkonnas, millel on osaliselt sama ese (kohtuasi C-336/22). Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on viidatud direktiivi artikli 1 lõike 2 grammatilise, üldise ja teleoloogilise tõlgendusega vastuolus elektrienergia aktsiisi ja aktsiisi lisamaksu liigitamine üheks kaudseks maksuks, kuna mõlemaga kaasnevad iseseisvad teenuse osutamise kohustused.
- 9 Seoses viidatud direktiivi artikli 1 lõikega 2 märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et osa kohtupraktikast, eelkõige Corte di Cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) praktika toetab kohustust jätta dekreetseaduse nr 511/1988 artikli 6 lõiked 1 ja 2 kohaldamata, sõltumata viidatud direktiivi artikli 1 lõike 2 vahetust, horisontaalsest või vertikaalsest mõjust, ning ta tugineb Euroopa Kohtu poolt liidu õigusele antud tõlgenduse viivitamatu kohaldamise põhimõttele. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et vaidlustes, milles Corte di Cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) on otsuse teinud, oli tagastusnõude adressaat iga kord ametiasutus, samas kui käesoleval juhul ei ole apellant riigiettevõtte ja kuigi vaidluse esemeks olev suhe on vertikaalsest suhtest sõltumatu, on sel horisontaalne laad. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib samuti, et Corte di Cassazione on leidnud, et ostja võib tõhususe põhimõtet järgides esitada hagi müüja vastu alusetult makstu tagasisaamiseks või vajaduse korral riigi vastu, et saada kahjuhüvitist Euroopa Liidu direktiivi ebatäpse rakendamise eest.
- 10 Vastupidine kohtupraktika tunnistab teatud juhtudel, et viidatud direktiivi artikli 1 lõike 2 võib avaldada negatiivset mõju kolmandatele isikutele, või väidab, et vahetu õigusmõjuga direktiivide ebatõhusus horisontaalsuhetes takistab ostjal sellele tarnija vastu tugineda, mistõttu võib sel juhul tugineda üksnes hüvitises seisnevale kaitsele (vt selle kohta Euroopa Kohtu 19. novembri 1991. aasta kohtuotsus Francovich, C-6/90 ja C-9/90, EU:C:1991:428).
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et Euroopa Kohus on korduvalt väljendanud põhimõtet, mille kohaselt direktiivid, kehtestades kohustusi ainult liikmesriigile, võivad eraõiguslikule isikule anda eeliseid riigi vastu, kuid need ei

saa anda isikutele õigusi suhetes teiste eraõiguslike isikutega. Tema arvates ei ole aga direktiivide „horisontaalsuse“ keelu piire sõnaselgelt selgitatud.

- 12 Näib, et pärast kohtuotsust Link Logistic võrdsustab Euroopa Kohus (Euroopa Kohtu 24. juuni 2019. aasta otsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 61 ja 62), tehes otsust raamotsuse kohta, kuid laiendades oma arutluskäiku direktiividele, vahetut õigusmõju ja kohaldamata jätmist. 18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsuses Thelen Technopark Berlin GmbH, C-261/20, (EU:C:2022:33, punkt 33) tunnustatakse kohtu võimalust jätta kohaldamata riigisisene õigusnorm, mis on vastuolus Euroopa Liidu õiguse sättega, millel ei ole vahetut õigusmõju.
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates ilmneb Euroopa Kohtu praktikast erinevus vastavalt sellele, kas direktiivi eesmärk on reguleerida eraõiguslike isikute vahelisi suhteid või vertikaalsuhteid isikute ja riigi vahel, hõlmates isikutevahelisi suhteid üksnes juhuslikult või kaasnevalt: esimesel juhul ei või direktiivile tugineda eraõigusliku isiku vastu, et muuta tema õigusi ja kohustusi, nii, et see on üksnes riigisiseste õigusnormide seaduslikkuse parameeter; teisel juhul võib see aga kaasa tuua „pelgalt negatiivseid tagajärgi kolmandate isikute õigustele“ (vt 7. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Delena Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, punkt 57; 7. juuli 2008. aasta kohtuotsus Arcor AG & Co. KG, C-152/07–C-154/07, EU:C:2008:426, punkt 36) või seda võib kohaldada isegi horisontaalsuhetes (vt 26. septembri 2000. aasta kohtuotsus Unilever, C-443/98, EU:C:2000:496, punkt 51).
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates rakendaks viidatud direktiivi artikli 1 lõike 2 kohaldatavuse tunnustamine vertikaalsuhtest sõltuvas horisontaalsuhtes võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtte, vältides seda, et ebaseaduslikult diskrimineeritaks eraõiguslikku isikut, kes peaks selleks, et ta saaks nõuda riigilt alusetult tasutud summa tagastamist, lootma, et vastaspoolel on võimatu nõuet täita. Kui ettevõtjal oleks võimalik see summa tagasi maksta, ei saaks ostja oma vastaspoolele ette heita sellelt isikult maksu kogumise ebaseaduslikkust, kes kandis majandusliku koormise. Järelikult oleks jätkuvalt võimalik ainult hüvitises seisnev kaitse, mille tagajärjel suureneks isikul lasuv tõendamiskoormis (vt Euroopa Kohtu 30. septembri 2003. aasta otsus Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punktid 51–56).
- 15 Viimasena märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et käesoleva eelotsusetaotluse ese kattub ainult osaliselt Tribunale di Como (Como esimese astme kohus, Itaalia) eelotsusetaotlusega, mille vastav menetlus on hetkel pooleli (kohtuasi C-316/22).